

Узбекистана «Тадбиркор аёл». Из папки отчета за 2017 год.

8. Tadbirkor ayollar assotsiatsiyasi 25 yilligini nishonladi.- <https://nbu.uz/news>
9. Из папки отчета Ассоциации «Предпринимательница» за 2016 г.
10. Из папки отчета Ассоциации «Предпринимательница» за -2017г.
11. Аёл ва тадбиркорлик | NORMA.UZ- <https://www.norma.uz>
12. Тадбиркор – юртга мададкор. (Ютуқлар бардавом бўлсин!) Предприниматель – помощник страны. (Пусть достижения продолжают!)- <https://everyday.uz/business>. 13.09.2019-
13. Tadbirkor ayol daromad topish usullarini orgatmoqda.(Деловая женщина учит способам получения дохода.) - <https://zarnews.uz/post/>
14. “Деловая женщина” 2020 папка с материалами отчета Ассоциации деловых женщин Узбекистана
15. Деловая женщина» Материалы папки отчета Ассоциации деловых женщин Узбекистана за 2021 год.
16. Неделя женского предпринимательства - 2023" - <https://uza.uz/oz/posts/537391>
17. ГОА, фонд 829, опись 15, дело 62, лист 74.

IKKINCHI JAHON URUSHI YILLARIDA SURXONDARYODA MAORIF TIZIMI

Umarov Jamshid Saidmuratovich,

Termiz davlat universiteti Jahon tarixi kafedrası tadqiqotchisi,

Pegagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Umarovjamshid510@gmail.com

UDK: 950(575)

<https://orcid.org/0009-0004-2134-0503>

Annotatsiya: Ikkinchi jahon urushi yillarida O'zbekistonda, jumladan Surxondaryo oblastida ham barcha sohalar singari Xalq maorif tizimi ham frontga yo'naltirildi. Maktablar faoliyatini rivojlantirishda bir qator muammolar vujudga keldi. Bu muammolar maktablarda sifatsiz ta'lim-tarbiya, o'quv jihozlarining yetishmasligi, o'quv dasturlarining yo'qligi hamda kadrlar tanqisligini yuzaga keltirdi. Maqolada ikkinchi jahon urushi yillarida Surxondaryoda maorif tizimi va undagi ayrim muammoli holatlar xususida so'z boradi.

Kalit so'zlar: xalq ta'limi tizimi, frontga safarbarlik, Pedagog kadrlar yetishmasligi, Surxondaryo, Denov, ta'lim sifati.

Аннотация: В годы Второй мировой войны в Узбекистане, в том числе в Сурхандарьинской области, система народного образования, как и все другие области, была направлена на фронт. В

развитии школы возник ряд проблем. Эти проблемы стали причиной низкого качества образования в школах, нехватки учебного оборудования, учебных программ и нехватки кадров. В статье говорится о системе образования и некоторых проблемных ситуациях в Сурхандарьинской области в годы Второй мировой войны.

Ключевые слова: система народного образования, мобилизация на фронт, нехватка педагогических кадров, Сурхандарьинская область, Денов, качество образования.

Abstract: During the Second World War in Uzbekistan, including in the Surkhandarya region, the public education system was directed to the front, like all other fields. A number of problems have arisen in the development of schools. These problems have caused poor quality of education in schools,

lack of educational equipment, lack of curriculum and shortage of personnel. The article talks about the educational system and some problematic situations in Surkhondarya during the Second World War.

Key words: public education system, mobilization to the front, shortage of teaching staff, Surkhondarya, Denov, quality of education.

Kirish. Ikkinchi jahon urushi xalq ta'limi tizimida erkak o'qituvchilarning frontga ketishi, o'quv qurollarining yetishmasligi, maktab binolarining harbiy maqsadlarda foydalanilishi, 6-11 sinf o'quvchilari uchun majburiy mehnat kunlari joriy etilishi ta'lim sifatiga salbiy ta'sir ko'rsatdi. Bularning barchasi darslarning to'laqonli o'tilishida jiddiy muammolarni yuzaga keltirdi.

Materiallar va metodlar. G.Yu.Kuznesov[1], V.V.Drinochkin[2] va A.V.Ovchinnikov[3] tadqiqotlarida sovet davlatida urush yillarida ta'lim tizimi nazariyasi va amaliyoti ochib berilsa, S.Tursunov, B.Murtazoyev, T.Pardayev, A.To'xtayev[4,5,6]larning bir qator monografiyalarida Surxondaryo oblastining urush yillaridagi ta'lim tizimi tumanlar misolida tahlil etilgan.

Muhokama. Boshlanib ketgan urush maorif tizimida ilgari belgilangan barcha tadbirlarni vaqtincha to'xtatib qolishiga sabab bo'ldi. Chunonchi, urush O'z SSR XKS va O'z KP (b) MK ning 1941-yil 30-may – 3-iyunda “Bolalar ijodiyoti Respublika va oblast olimpiadasini o'tkazish va unga tayyorgarlik ko'rish to'g'risida” qabul qilgan 580-sonli qarorini bajarishga imkon bermadi. Shu bois olimpiada o'tkazish to'g'risidagi qaror 1941-yil 26-iyun kuni bekor qilindi[9].

Og'ir sharoitda ko'pchilik maktab o'quvchilari yosh bo'lishiga qaramay, o'z ixtiyorlari bilan sanoat korxonalari va kolxoz dalalarida chiqib ishlashga qaror qildilar. Jumladan, 1941-yil iyul oyida termizlik 17 nafar o'quvchi “Progress” artelida, uch nafar o'quvchi “Ittifoq” kolxozi dalalarida ishlashga qaror qildi[23]. Lekin urush cho'zilib ketgach, 1-6 sinf bolalari, hatto undan ham kichikroq bolalar majburiy

ravishda dalaga olib chiqildi. Ular dalada kattalar bilan birga mehnat qilishar va o'zlariga tegishli bo'lgan payokni olishar edilar. Dalalarda bug'doy o'rini tugaganidan so'ng yerga tushgan boshqni terib olish uchun maktablarning yosh bolalari o'zlariga yuklangan kunlik normani bajarishar, belgilangan miqdordagi boshqni tergani uchun 200 gramm zog'ora non bilan “taqdirlanar” edilar. Keksalarning guvohligiga ko'ra, kunlik normani bajara olmagan go'daklarga hech narsa berilmagan. Buning oqibatida vohada juda ko'plab bolalar ochlikdan nobud bo'lgan. Ana shunday sharoitda maktab ta'limini yo'lga qo'yishning o'zi bo'lmas edi.

Sovet davlati maorif tizimining mamlakat hayotidagi mavqeini to'g'ri baholagan holda imkon darajada maktablarni qo'llab-quvvatlashda davom etdi. Urushning birinchi kunlaridanoq, boshqa maqsadlar uchun berilgan maktab binolarini yana maorif tizimiga qaytarishga qaror qilindi. O'z SSR XKS va O'z KP (b) MK komissiyasi tomonidan o'tkazilgan tekshiruv natijasida respublikada 70 ta maktab binosi turli shaxslar va tashkilotlar tomonidan egallab olinganligi ma'lum bo'ldi. 1941-yil 15-iyul holatiga ko'ra, 50 ta maktab binosi va 3 ta ichki binolar ozod qilindi. 9 ta turli binolar almashtirib olindi. O'z SSR XKS 1941-yil 16-iyulda chiqargan 814 son qaroriga ko'ra, qolgan 11 ta maktab binosi va maktab qoshidagi 6 ta binoni tezlik bilan bo'shatish choralari belgilandi[10]. Hukumatning ushbu qaroriga asosan Sariosiyo rayonidagi maktab binosida joylashtirilgan rayvoyenkomatni 1942-yil 1-iyulga qadar boshqa binoga ko'chirish topshirildi[11].

Ikkinchi jahon urushi yillarida harakatdagi armiyaga jo'natilgan askar va zobitlarning bolalarini har tomonlama qo'llab-quvvatlashga alohida e'tibor qaratildi. Shu maqsadda SSSR XKS tomonidan 1941-yil 2-iyulda “Qizil Armiya va Harbiy dengiz flotining oddiy va quyi boshqaruvchi tarkibi askarlarining bolalarini o'qitish uchun haq olishdan ozod etish to'g'risida” gi 803-sonli qarori qabul qilindi. Ushbu qaror asosida O'z SSR XKS ning 1941-yil 18-iyuldagi 1628-

sonli qarori ham chiqarildi. Ushbu qarorlarga muvofiq, 1941-yil 1-iyuldan boshlab armiya safiga chaqirilgan oddiy askarlar va quyi tarkibdagi komandirlarning o'rta maktablardagi 8-10 sinflarida, shuningdek, texnikumlar va oliy o'quv yurtlarida o'qiydigan bolalarining o'qishi uchun haq to'lashdan ozod qilindilar[11].

Ta'kidlash joizki, SSSR XKS 1940-yil 26-oktyabrda "SSSR o'rta maktablarining yuqori sinflari va oliy o'quv yurtlarida pullik o'qishni joriy qilish va stipendiya tayinlash tartibining o'zgarishi to'g'risida" gi 637-sonli qarorni qabul qilgan edi. Unga ko'ra, Moskva, Leningrad va ittifoqdosh respublikalarning poytaxt maktablarida o'qish puli 200 so'm, boshqa shahar va qishloqlarda 150 so'm, texnikum va boshqa o'rta maxsus bilim yurtlarida ham 150 so'm, Moskva, Leningrad va ittifoqdosh respublikalarning poytaxt maktablaridagi oliy o'quv yurtlarida 400 so'm, boshqa shaharlarda joylashgan oliy o'quv yurtlarida 300 so'm, teatr, musiqa va badiiy yo'nalishdagi oliy o'quv yurtlarida 500 so'mdan, sirtqi o'qiyotgan o'quvchilar uchun ushbu summaning yarmi to'lanishi belgilangan edi[8;910-911].

Tinchlik davrida o'qish puli uncha yuqori bo'lmagan. Yillik to'lov sovet grajdanlarining bir oylik ish haqiga (350 so'm) taxminan teng edi[24]. Lekin urush sharoitida harbiy xizmatchilarning oila a'zolari moddiy ahvoli ancha og'irlashgan edi. Qolaversa, frontda jang qilayotgan askarlarni rag'batlantirish ham kerak edi. Shuni hisobga olib, hukumat tomonidan harbiy xizmatchilarning bolalariga ana shunday imtiyozlar belgilandi. SSSR da pullik o'qish faqat 1956-yil 6-iyundagina bekor qilindi.

1941-yil 9-avgustda O'z SSR XKS tomonidan qabul qilingan "Ishchi Dehqon Qizil Armiyasiga safarbar qilingan grajdanlarning bolalarini bolalar bog'chalariga qabul qilish to'g'risida" gi 986-sonli qaroriga muvofiq, frontga ketgan askarlarning bolalari bog'chalarda bo'sh o'rinlari bo'lgan taqdirda navbatsiz qabul qilinishi belgilandi. Bolalar bog'chalariga joylashtirilgan harbiy xizmatchilarning bolalari uchun haq to'lashda imtiyozlar

berildi[20].

Urush sharoitida bolalarning tinimsiz dala ishlariga jalb qilinishi, o'qituvchilarning frontga va ishlab chiqarishga safarbar etilganligi, o'quv qurollarining surunkali yetishmovchiligi, bularning hammasi maktab ta'limi uchun jiddiy sinov bo'ldi. Chunonchi, 1942-yil 2-noyabrda Sho'rchi rayon Maorif bo'limi mudiri Samijonov armiyaga ketgani uchun o'rniga maktablar inspektori Yaqubov tayinlandi. Rayon maorif bo'limi metod kabineti mudiri etib, 27 yillik ish stajiga ega bo'lgan, oliy ma'lumotli, RSFSR da xizmat ko'rsatgan o'qituvchi Xarameskiy tayinlandi[13].

Maorif va madaniyat xodimlari og'ir sharoitga qaramay, jonbozlik ko'rsatdilar. 1942-yilning dekabr oyida Denov rayispolkomida bo'lib o'tgan majlisda rayONO mudiri Hakimovning ma'ruzasidan keyin rayonda o'qituvchilar tayyorlaydigan 2 va 4 oylik kurslar ochildi. Unga jami 105 kishi jalb etildi. Tinglovchilarga kundalik oziq-ovqat ehtiyojlari uchun, kolxozlarning daromadidan 400 gramm non, 100 gramm un, 0.25 gramm guruch, 0.25 gramm moy berildi[21].

Och qolgan bolalar maktabga borib o'qiy olmas edilar. Ocharchilik, yuqumli kasalliklar va og'ir turmush natijasida ko'pchilik bolalar halok bo'lishdi. Shahar va qishloqlarda o'tanasidan ajralib qolgan bolalar soni ham ko'paydi. Buni inobatga olgan Sherobod rayispolkomi, urush tufayli yetim va qarovsiz qolgan bolalar uchun 1943-yilning 5-fevralida Sherobod rayon markazida 120 o'rinli bolalar uyini tashkil etish to'g'risida qaror qabul qildi. Barcha kolxoz va sovxozlarga bolalar uyiga g'amxo'rlik qilish vazifasi yuklandi. Oblispolkomdan bolalar uyi uchun zarur bo'lgan xarajatlarga mablag' ajratish so'raldi[22]. Ushbu bolalar uyi tarbiyalanuvchilariga rayon aholisi xuddi o'z bolalaridek g'amxo'rlik qildi. Boshqa rayonlarda ham xuddi shunday bolalar uylari tashkil etildi.

Natijalar. Maktab ta'limining izdan chiqishi, qarovsiz bolalarning ko'payishi voyaga yetganlar o'rtasida jinoyatchilikning keskin ko'payishiga olib keldi. 1943-yilda

Surxondaryo ichki ishlar xodimlari tomonidan 106 nafar bola jinoyat ustida qo'lg'a olindi. Ulardan 15 nafari qarovsiz, 40 nafari o'qiydigan, 48 nafari maktabga qatnamaydigan bolalar edi. Shuni inobatga olib 1944-yil 18-fevralda Surxondaryo oblispolkomi va obkomi voyaga yetmagan hamda qarovsiz bolalar o'rtasida jinoyatchilikning avj olishining oldini olish maqsadida maxsus qaror qabul qildi. Unga ko'ra, 1944-yilning 25-fevraliga qadar barcha maktablarda ota-onalar majlislarini o'tkazish, 15 martga qadar maktablarda sinfdan tashqari to'garaklar tashkil etish va ularga yuqori malakali o'qituvchilarni biriktirish, ota-onalarni bu ishga jalb etish, barcha rayonlarda pionerlar uyini ochish, har yakshanba kunlari bolalar va o'smirlar uchun kinoseanslar tashkil etish belgilandi[12].

Frontdagi g'alabalar va mamlakat harbiy-iqtisodiy quvvatining o'sishi ta'lim tizimidagi vaziyatni yaxshilashga imkon berdi. SSSR XKS 1944-yil 5-martdagi 242-sonli qarori bilan 1944-yil 1-iyulga qadar barcha oblispolkomlar, avtonom va ittifoqdosh respublikalarning hukumatlariga boshqa maqsadlarda ishlatilayotgan maktab binolarini hukumatning tegishli ruxsati bo'lmagan taqdirda bo'shatib qo'yish buyurildi. Bundan faqat gospital maqsadida foydalanilayotgan maktab binolarigina mustasno qilib qo'yildi[15]. O'zXKS ning 1944-yil 22-aprelda qabul qilgan 464-sonli qaroriga ko'ra, harbiy qismlar, gospitalar, korxonalar, muassasalar va boshqa tashkilotlar tomonidan bo'shatilayotgan maktab binolari to'lig'icha maktablarga qaytarilishi belgilanib, ularga ushbu maktablarga tegishli bo'lgan uskuna va jihozlarni olib ketish qat'iyon ta'qiqlab qo'yildi[16].

Yoshlarni maktablarda a'lo baholar bilan o'qishga qiziqtirish uchun SSSR XKS 1944-yil 11-martdagi 5432-sonli Farmoyish chiqardi. Unga asosan, SSSR XKS qoshidagi Oliy maktab ishlari bo'yicha Komitetga oliy o'quv yurtlari va texnikumlarga urushgacha bo'lgan davrdagi qabul qoidalarini tiklashga ruxsat etildi. Ya'ni, 7 yillik maktablarni imtiyozli attestat bilan tugatgan shaxslar texnikumlarga, o'rta maktabni imtiyozli

attestat bilan tugatgan shaxslar oliy o'quv yurtlariga maktabni bitirganiga ikki-yil bo'lgan, yoki shu-yil tugatgan bo'lsalar kirish imtihonisiz qabul qilish tartibi belgilandi[17].

Hukumat tomonidan qabul qilingan qarorlar ijrosini ta'minlash maqsadida Surxondaryo oblispolkomi barcha rayonlarda maxsus tekshiruv o'tkazdi. Ma'lum bo'lishicha, 1943-1944-o'quv yilida Surxondaryoda 3000 nafar bola maktab ta'limiga tortilmagan edi. 4000 nafar o'quvchi esa o'zlashtira olmaganligi uchun maktabdan chiqarib yuborilgan. Hukumat va oblispolkomning qator ko'rsatmalariga qaramay, Sho'rchi, Uzun, Sariosiyo rayispolkomlari va raykomlari kolxozlardagi maktab ta'limini barbod qilib, o'zboshimchalik bilan o'quvchilarni muntazam ravishda dala ishlariga jalb etishgan. 1944-yil 6-aprelda o'tkazilgan tekshiruv jarayonida Sho'rchi rayonidagi 6-sonli maktabda 305 nafar o'quvchidan 22 nafari, Uzun rayonidagi 9-sonli maktabda 89 nafar o'quvchidan atigi 10 nafari bo'lganligi aniqlangan. "Mehnat" kolxosi raisi Meliboy Jo'rayev va "Frunze" nomli kolxoz raisi Mullatar Nurmatov doimiy ravishda o'qishni barbod qilib, o'quvchilarni maktabga qo'yishmagan edi. «Yangi kuch» kolxozining raisi O'rinboy Yo'ldoshev va "Qizil g'uncha" kolxosi raisi O'rmon Nurmatov maktab binolarini pilla qurtini boqish uchun olib qo'yishgan edi[18].

Bunday noxush holatlar boshqa rayonlarda ham ko'plab uchrar edi. Ta'lim tizimini inqirozli holatdan chiqarish uchun Surxondaryo oblispolkomi va obkomi 1944-yil 12-mayda yig'ilish o'tkazib, ushbu masalani muhokama qildi. Yig'ilish so'ngida qabul qilingan qarorga ko'ra, rayispolkomlar va raykomlarga, rayon xalq maorifi bo'limlariga maktab o'quvchi va o'qituvchilarini dars vaqtida dala ishlariga olib chiqish qat'iyon man qilindi. Maktab direktorlari va RayONO mudirlarini o'z vazifasiga tegishli bo'lmagan boshqa ishlarga jalb qilish ham ta'qiqlab qo'yildi. Maktab o'quvchilarini to'liq tarkibda saqlab qolish maqsadida ularni maktabdan chiqarib yuborish amaliyoti bekor qilindi. 1943-1944

o'quv yili 2 oy kechikib boshlanganligi munosabati bilan darslar 1944-yil 15-iyulga qadar uzaytirildi. 1944-yil 25-avgustiga qadar barcha maktablar to'liq tamirdan chiqarilishi belgilandi. Denov va Termiz tumanlaridagi maktab binolarini egallab olgan partiya kabinetlariga inshootlarni 1944-yil 1-iyunga qadar tamir qilib, yana maktablarga qaytarib berish vazifasi qo'yildi[19].

Pedagog kadrlar yetishmasligini inobatga olib, Surxondaryo oblispolkomi va obkomi 1944-yil 12-may kuni maxsus qaror chiqardi. Qarorga binoan pedagogika bilim yurtlariga 90 kishi, o'qituvchilarni tayyorlash kurslariga 510 kishi, jami 600 kishini qabul qilish belgilandi. Maktablarda rus tilini o'rgatish maqsadida 1944-yil 1-sentyabrdan boshlab Termiz pedagogika bilim yurtida 30 kishilik kurs ochildi. Bundan tashqari, qo'shimcha ravishda rus tili o'qituvchilarini tayyorlovchi 6 oylik kurs tashkil qilinib, unga 35 kishi jalb qilindi[19].

Surxon vohasidagi maktablarni o'qituvchi kadrlar bilan ta'minlash maqsadida 7-sinfni bitirgan iqtidorli o'quvchilar Sherobod va Termiz tumanlaridagi yarim yillik o'qituvchilar tayyorlash kurslariga jo'natildilar. Shunday hol bo'lganki, hukumatning yuqoridagi qarorini bajarish

maqsadida rayispolkomning ko'rsatmasi bilan Sherobod tumanidagi 6 sinf o'quvchisi 4 sinfga dars berishga qo'yilgan. O'qituvchilarni moddiy jihatdan qo'llab-quvvatlash maqsadida 1943–45 yillar davomida ularga har oy 25 kgdan bug'doy berishgan. O'quvchilarni ta'limga jalb etish uchun maktabda atala pishirish an'anasi davom ettirilgan[7;72].

Xulosa. Xulosa qilganda, Sovet davlatida ikkinchi jahon urushi yillarida har qancha choralar ko'rilishiga qaramay, ta'limdagi inqirozli jarayon davom etaverdi. Bunga ko'p jihatdan sovet davlatining o'zi ham sababchi bo'ldi. Ko'pgina sovet, partiya va xo'jalik arboblarning tazyiqi bilan yosh bolalar-yil davomida dala ishlariga safarbar etilganlar. Bu holat ta'lim sifatining pasayishiga sabab bo'lgan edi. Urush sharoitida bolalarning tinimsiz dala ishlariga jalb qilinishi, o'qituvchilarning frontga va ishlab chiqarishga safarbar etilganligi, o'quv qurollarining surunkali yetishmovchiligi, bularning hammasi maktab ta'limi uchun jiddiy sinov bo'ldi. Shunga qaramasdan, voha maorif xodimlari har qancha qiyinchiliklarga qaramay, ta'lim-tarbiya yo'lida matonat bilan mehnat qildilar.

Foydalanilgan manba va adabiyotlar ro'yxati:

1. Кузнесов Г.Ю. Исторический опыт культурного строительства в СССР в годы Великой Отечественной войны: 1941-1945 гг. Автореф...дисс. канд. ист. наук. – Москва, 2005.
2. Дрыночкин В.В. Великая Отечественная война и функционирование Советской системы народного образования. Автореферат канд. ист. наук. – Москва, 1992.
3. Овчинников А.В. Общественно-политическая деятельность учителя в годы Великой Отечественной войны 1941-1945гг. Автореферат дисс.канд.ист. наук. – Москва, 1994.
4. Tursunov S., Qobilov E., Murtazoyev B., Pardayev T. Surxondaryo tarixi. –Toshkent: Sharq, 2004.
5. Tursunov S.N. Xotira barhayot – qadr mangu. –Toshkent: Fan, 2010;
6. Tursunov S., To'xtayev A., Annayeva Z. Jarqo'rg'on tarixidan lavhalar. - Toshkent: Yangi nashr. 2019.
7. Soatov O., Tursunov S., Umarov I., Toshev K. Frontdan kelgan xatlar... - B.71-72.
8. Собрание постановлений и распоряжений правительства Союза Советских Социалистических Республик. 1940, № 27. - С. 910-911.
9. Surxondaryo viloyat davlat arxivi. 45-fond, 1-ro'yxat, 1-ish, 261-varaq.
10. Surxondaryo viloyat davlat arxivi. 45-fond, 1-ro'yxat, 1-ish, 150-varaq.
11. Surxondaryo viloyat davlat arxivi. 45-fond, 1-ro'yxat, 1-ish, 149-varaq.

12. Surxondaryo viloyat davlat arxivi., 45-fond, 1-ro'yxat, 1-ish, 143-varaq.
13. Surxondaryo viloyat davlat arxivi. 45-fond, 1-ro'yxat, 30-ish, 309-varaq.
14. Surxondaryo viloyat davlat arxivi. 45-fond, 1-ro'yxat, 161-ish, 205-206-varaqlar.
15. Surxondaryo viloyat davlat arxivi. 45-fond, 1-ro'yxat, 159-ish, 114-varaq.
16. Surxondaryo viloyat davlat arxivi. 45-fond, 1-ro'yxat, 160-ish, 236-varaq.
17. Surxondaryo viloyat davlat arxivi. 45-fond, 1-ro'yxat, 159-ish, 127-varaq.
18. Surxondaryo viloyat davlat arxivi. 45-fond, 1-ro'yxat, 161-ish, 279-varaq.
19. Surxondaryo viloyat davlat arxivi. 45-fond, 1-ro'yxat, 161-ish, 280-varaq.
20. Sherobod tuman davlat arxivi. 42-fond, 1-ro'yxat, 361-ish, 22-varaq.
21. Denov tuman davlat arxivi, 6-fond. 1-ro'yxat, 89-ish, 113-varaq.
22. Sherobod tuman davlat arxivi. 42-fond, 1-ro'yxat, 371-ish, 279-varaq.
23. Ilg'or Surxon uchun. 1941-yil, 5-avgust.
24. <https://newsland.com/community/3744/content/platnoe-obrazovanie-v-sssr-s-1940-po-1956-god-pochemu-ego-vveli/7202665>

ЎЗБЕКИСТОНДА НОГИРОНЛАР АРТЕЛЛАРИ ТАРИХИ

Дадамирзаева Гулчехра Абдунабиевна

Наманган давлат университети

Тарих кафедраси доценти, PhD

gulichehrad@mail.com

UDK: 94(575.1)

ORCID id-0009-0004-7563-243X

Аннотация: Мақолада Ногиронлар кооперациясининг тузилиши, фаолияти ва унинг тизимидаги артелларнинг асосий йўналишлари кўрсатиб берилган. Бундан ташқари ногиронларни иш билан таъминлаш, ижтимоий муҳофаза қилиш тадбирлари таҳлил қилинган.

Abstract: The article shows the structure, activity of the Disabled people's cooperation and the main directions of the artels in its system. In addition, the measures of employment and social protection of the disabled were analyzed.

Аннотация: В статье показаны структура, деятельность кооперация Инвалидов и основные направления артелей в его системе. Кроме того, были проанализированы меры занятости и социальной защиты инвалидов.

Калит сўзлар: кооператив, кооперативлаштириш, кооператив альянс, ногиронлар кооперацияси, артель, ногиронлар кооператив уюшмаси, ижтимоий муҳофаза, ижтимоий таъминот,

ўзаро ёрдам ва суғурта кассаси

Key words: cooperative, cooperatization, cooperative alliance, cooperative of disabled people, artel, cooperative association of disabled people, social protection, social security, mutual aid and insurance fund

Ключевые слова: кооператив, кооперация, кооперативный союз, кооперация инвалидов, артель, кооперативное объединение инвалидов, социальная защита, социальное обеспечение, касса взаимопомощи и страхования

Кооператив ўзи нима? Совет даврида уни қандай жорий этилди? Бу саволларга осонликча жавоб бериб бўлмайди. Чунки бу жараён совет тузумининг турли даврларида бу соҳадаги давлат сиёсатида боғлиқ ҳолда ўзгариб борди. 1995 йилда Халқаро кооператив альянснинг кооператив тўғрисида қабул қилган декларациясида таъриф берилишича, кооператив - ҳамкорликда эгалик қилиш ва